

บทที่ 1

อุดมการณ์ทางการเมือง

คำว่าอุดมการณ์ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในปี 1797 โดยนักวิชาการชาวฝรั่งเศสชื่อ Antonie Louis Claude Destutt de Tracy โดยใช้คำนี้เรียกการศึกษาอย่างเป็นระบบของนักคิดกลุ่ม Enlightenment ในยุคศตวรรษที่ 18 - 19 พวกนี้เชื่อว่าเราสามารถที่จะแสวงหาความรู้ที่แท้จริงได้จากประสบการณ์ของมนุษย์เอง

Ideology หรือ Ide'ologue แปลตรงตัวได้ว่า science of ideas คือศาสตร์แห่งความรู้ที่แน่นอน ศาสตร์อื่นๆที่ใช้สิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่งที่ไม่ใช่กายภาพไม่ถือว่าเป็นอุดมการณ์

สรุปได้ว่าในระยะแรกนั้น อุดมการณ์เป็นเรื่องของการรวมเอาสิ่งสองสิ่งเข้าไว้ด้วยกันคือการหาความรู้จากประสบการณ์ (Empiricism) กับการแสวงหาความจริงเชิงวัตถุวิสัย (Materialism)

L.T.Sargent¹ กล่าวว่า อุดมการณ์ หมายถึงระบบค่านิยมหรือความเชื่อที่บุคคลกลุ่มหนึ่งยอมรับร่วมกันว่าเป็นเสมือนข้อเท็จจริงหรือความจริง อุดมการณ์จะประกอบด้วยทัศนคติกลุ่มหนึ่งที่บุคคลพึงมีต่อสถาบันและกระบวนการต่างๆของสังคม อุดมการณ์จะช่วยให้ผู้ยึดมั่นถือมั่นเห็นภาพของโลกที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็น ซึ่งในการนี้ อุดมการณ์จะช่วยทำให้ภาพที่สับสนอลหม่านของโลกกลับกลายมาเป็นภาพที่สามารถที่ง่ายและเข้าใจได้ไม่ยาก ระดับของการจัดภาพให้ปรากฏแจ่มชัดและเข้าใจง่ายขนาดใดนั้นจะแปรเปลี่ยนไปตามอุดมการณ์แต่ละอุดมการณ์

อุดมการณ์จึงเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องมีเหตุผล หรือสอดคล้องกับสภาพของความเป็นจริงเสมอไปไม่

และความเชื่อของมนุษย์มีอยู่มากมายหลายเรื่อง จึงใช้ว่าความเชื่อทุกอย่างจะเป็นอุดมการณ์ไปเสียทั้งหมดไม่

ความเชื่อที่อาจจัดได้ว่าเป็นอุดมการณ์ อย่างน้อยจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. เป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับร่วมกันในกลุ่มชน
2. สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความสำคัญในกลุ่มชน
3. ผู้คนใช้ยึดมั่นเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและดำรงชีวิตอย่างสม่ำเสมอ
4. ช่วยยึดเหนี่ยวกลุ่มชนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม คำว่าอุดมการณ์ที่เราให้นิยามไว้นี้ จะนำมาศึกษากันเฉพาะอุดมการณ์ทางสังคมและการเมืองเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในรูปแบบอื่นๆที่อาจใช้เรียกกันว่าเป็นอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

นักคิดนักปรัชญาที่สำคัญที่ได้อธิบายถึงเรื่องของอุดมการณ์ในอุดมคติมีอยู่อย่างน้อย 4 ท่าน คือ คาร์ล มาร์กซ์ อันโตนิโอ กรัมสกี คาร์ล มานน์ไฮม์ และ ชิกมันต์ ฟรอยด์

มาร์กซ์อธิบายอุดมการณ์ว่าเป็นภาพหลอนทางการเมืองอย่างหนึ่ง(false consciousness) ซึ่งสร้างขึ้นจากประสบการณ์ทางสังคมของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง การที่บุคคลใดๆเป็นสมาชิกของชนชั้นใดจะยังผลให้บุคคลนั้นๆได้ภาพของโลกที่มีมุมมองจากชนชั้นนั้นๆ ฉะนั้น อคติจากค่านิยม ความเชื่อที่เป็นลักษณะอัตวิสัยจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงเป็นไปได้เลยที่บุคคลใดๆจะสามารถเห็นภาพที่แท้จริงของโลกได้ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชนชั้น เนื่องจากสถานะทางสังคมที่เขาครองอยู่นั้น ตลอดจนการจัดแบ่งชั้นทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในสังคมใดๆจะเป็นตัวกำหนดให้กระบวนการสังคมประกิดเป็นไปในลักษณะใดๆนั่นเอง

บุคคลได้มาซึ่งความเชื่อใดๆจากมุมมองที่เขาเป็นสมาชิกของชนชั้น เนื่องจากว่าระบบสังคมได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าชนชั้นแต่ละชนชั้นจะมีมาตรฐานการครองชีพที่แตกต่างกัน มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ฯลฯ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มาร์กซ์มองอุดมการณ์ว่าเป็นภาพลวงที่ทำให้ชนชั้นใดๆไม่อาจเห็นภาพที่แท้จริงของสถานภาพแห่งตนในสังคมได้

กรัมสกี (Gramsci) ได้ให้ทัศนะว่าอุดมการณ์ใช้จะเป็นเพียงนามธรรมที่ผิดพลาดเท่านั้น แต่ยังมีหมายรวมถึงรูปธรรม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสถาบันต่างๆที่เป็นผลมาจากความเชื่อที่ผิดพลาดเหล่านั้นด้วย อุดมการณ์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุกสังคม สิ่งใดก็ตามที่เกิดหรือเป็นผลมาจากสถาบัน เช่นพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ฯลฯ ก็ถือรวมเป็นอุดมการณ์ด้วย อุดมการณ์จึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะรวมเอาคนในสังคมเข้าด้วยกันโดยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กำหนดฐานะและบทบาททางสังคมของตน

ส่วน คาร์ล มานน์ไฮม์ นั้น อุดมการณ์โดยรวมหมายถึง " ลักษณะและองค์รวมของโครงสร้างความคิดทั้งหมด..." ของคนรุ่นใดๆหรือของชนชั้นใดๆ อุดมการณ์ในแง่นี้จะทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวกรองข้อมูลข่าวสารทั้งปวงก่อนที่บุคคลจะรับไว้

อุดมการณ์เป็นความคิดที่ไม่เข้ากับสภาพของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นความคิดที่เป็นจริงไม่ได้ในสังคมนั้น เช่นเรื่องความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งในสังคมศักดินาแม้จะมี

คนเชื่อถือ แต่ก็ไม่สามารถบรรลุผลได้อันเนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงของสังคมค้ำคินาที่มีการกดขี่แรงงานอยู่ ความรักในสังคมนี้อาจเป็นเรื่องของอุดมการณ์ หรือเป็นความคิดที่ไม่เป็นจริงนั่นเอง

ทำไมคนเราจึงยึดถืออุดมการณ์

มานไฮม์ให้คำตอบว่า

ประการแรก เพราะความไม่รู้ว่าคุณถูกความคิด ความเชื่อทางสังคมหล่อหลอมจนเป็นความคิดของตนเอง และมองไม่เห็นว่าคุณคิดบางอย่างของคุณเป็นไปไม่ได้ในสังคมที่เป็นอยู่ ซึ่งถ้าสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป หรือถ้านำไปใช้ในสังคมอื่น อุดมการณ์อาจเป็นจริงขึ้นมาได้

ประการที่สอง บางครั้งคนเราเข้าใจว่าคุณคิดบางอย่างของคุณไม่เข้ากับสภาพที่เป็นจริง แต่อารมณ์ของคุณยังคงยึดมั่นอยู่กับสิ่งนั้นอย่างรุนแรง จนไม่ยอมรับว่าสิ่งนั้นเป็นอุดมการณ์

ประการที่สาม บางครั้งผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์เองรู้ว่าความคิดนั้นๆ ไม่เข้ากับสภาพที่เป็นจริง แต่ถ้าคิดตามความจริงแล้วตนจะเสียประโยชน์ จึงจำเป็นต้องหลอกหลวงผู้อื่นต่อไปว่าตนเองยึดมั่นในอุดมการณ์นั้นอยู่ เช่นในสังคมที่ไร้เสรีภาพ ผู้นำเผด็จการบางคนก็พยายามมดเท็จกับประชาชนว่ายังมีเสรีภาพอยู่ เป็นต้น

มานไฮม์แบ่งอุดมการณ์เป็น 2 ชนิดคือ

1. อุดมการณ์เฉพาะ (Particular ideology)

มานไฮม์พูดถึง อุดมการณ์เฉพาะ อันเป็นความเชื่อที่ว่าความคิดอ่านของศัตรูของเรา "... เป็นการตั้งใจที่จะบิดเบือนสภาพที่เป็นจริงของโลกไม่มากนักน้อย และเป็นเรื่องของการใส่ใจในสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของพวกเขาเองเลย"²

อุดมการณ์เฉพาะจึงเป็นเรื่องที่เกิดจากการพิจารณาในส่วนเฉพาะ โดยไม่พิจารณาว่าเข้ากับระบบหรือไม่ แต่จะเอาตัวเองเป็นเกณฑ์วิเคราะห์ จากผลประโยชน์ของตัวเอง จึงขาดความเป็นภววิสัย

สรุปได้ว่าอุดมการณ์เฉพาะเป็นความเชื่อของเราที่เชื่อว่าความเชื่อของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่เป็นความเชื่อของเรานั้นไม่ใช่ภาพของโลกที่เป็นจริง แต่เป็นภาพลวง ภาพที่เสริมสร้าง ตัดจืดทั้งสิ้น

2. อุดมการณ์รวม (Total ideology) มีลักษณะตรงข้ามกับอุดมการณ์เฉพาะ เป็นอุดมการณ์ที่แท้จริงในทัศนะของมานไฮม์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง แม้ว่าจะไม่ได้มีชื่อในเรื่องของการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยตรง แต่ฟรอยด์ก็ได้ในทัศนะที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเชื่อและอุดมการณ์ไว้อย่างน่าสนใจว่ามักจะเป็นภาพลวง และภาพลวงเหล่านี้เกิดจากสภาวะที่บิดเบือนหรือถูกกดดันของความต้องการในทางจิตวิทยาของมนุษย์เอง อุดมการณ์จะสร้างกรอบในการอธิบายโลกและความคิดปึกคิตต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น ทั้งฟรอยด์และมาร์กซ์ต่างมองว่าอุดมการณ์เป็นภาพลวงที่ทำให้เราไม่สามารถเห็นภาพที่เป็นจริงได้

ฟรอยด์ได้เสนอให้ใช้วิธีการจิตวิเคราะห์เพื่อแก้ไขสภาพ "ป่วย" ที่เกิดจากภาพลวงนี้ ส่วนมาร์กซ์นั้นเสนอให้แก้ไขโดยการปฏิวัติ

รอย แมคคริดิส (Roy Macridis) ระบุว่าอุดมการณ์มีความหมายและแง่คิดหลายประการดังต่อไปนี้³

1. เป็นความหมายในแง่ของการเห็นผิด บิดเบือน หรือ ความผิดพลาด โดยอาศัยแนวคิดเรื่องอัตวิสัยและภววิสัย แปรเปลี่ยนและถาวร เป็นปัจจัยในการพิจารณา เมื่อเราพูดว่าคนๆนั้นอุดมการณ์ขึ้นสมอง เรากำลังพูดว่าหมอนั้นมีแต่ความลำเอียง ไร้ความคิด และอารมณ์แปรเปลี่ยนง่าย เราเองก็มักจะสงสัยในพฤติกรรมของพรรคการเมืองที่เน้นอุดมการณ์เป็นหลักด้วยเหตุผลเดียวกัน และเรามักจะมีความพึงพอใจในพรรคการเมืองที่เน้นการปฏิบัติจริงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม เพราะเรามีความรู้สึกว่าพรรคนี้จะสามารถเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงได้มากกว่า

2. มองว่าอุดมการณ์เป็นเรื่องของความฝัน เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้และไม่อาจรู้ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง นักอุดมการณ์ก็คือพวกที่ฝันเพียงถึงโลกอื่นที่น่าอยู่กว่าที่เป็นอยู่ ฝันถึงรัฐบาลโลก ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทุกๆเรื่อง ฝันถึงการกำจัดอาชญากรรมโสภณคดีให้หมดไปจากโลกและรวมทั้งการกำจัดสงครามให้หมดไป อุดมการณ์ทุกอุดมการณ์ต่างก็มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกันนี้ แต่บางคนนิยามคำนี้เสียใหม่ว่า ยูโทเปีย หรือเพ้อฝัน

3. อุดมการณ์ หมายถึงสิ่งที่เราเรียกกันว่าเป็นสำนึกของสังคมในขณะนั้น อัน หมายถึงถึงค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติที่ผืนกรวมเข้าด้วยกัน และจะเป็นภาพที่แต่ละคนในสังคมเห็นเหมือนกันเกี่ยวกับสังคมของพวกเขาเอง อุดมการณ์หนึ่งอาจจะมีอิทธิพลครอบคลุมบุคคลทุกคนในสังคมนั้นๆ หรืออาจจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อเฉพาะกลุ่มบุคคลก็เป็นได้ ดังนั้น ในสังคมหนึ่งๆอาจมีอุดมการณ์มากกว่าหนึ่งอุดมการณ์ปรากฏอยู่ในขณะเดียวกัน ในหลายสังคมจะเกิดความขัดแย้งขึ้นในระหว่างอุดมการณ์เหล่านั้น

4. อุดมการณ์มักมีความหมายคล้ายคลึงกันกับ "การวิพากษ์ทางสังคม" ความเชื่อหลายประการที่ไม่อาจทนต่อการวิพากษ์ได้จึงต้องแปรเปลี่ยนไป การวิพากษ์นั้นจะเผชิญกับความ

เชื่อที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น พร้อมทั้งพยายามหักทลายและเปลี่ยนแปลงมันโดยอาศัยการโต้แย้งและวิธีการชักจูงในรูปแบบต่างๆ

5. อุดมการยังให้แนวคิดกลุ่มหนึ่งที่จะช่วยให้เราสามารถเห็นโลกและเรียนรู้จากโลกได้ บุคคลจะรับเอาข่าวสารจากโลกภายนอกเข้ามาและจะต้องพยายามที่จะนำเอาข่าวสารเหล่านั้นมา จัดให้เป็นลัดเป็นส่วน เป็นระเบียบในรูปของ "แนวคิด" ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ รวมทั้งความรู้ที่เราได้จากแนวคิดข้างต้นขึ้นอยู่กับอุดมการอีกทีหนึ่ง ประชาชนอาจจะไม่ยอมรับข่าวสารเนื่องมาจาก อุดมการที่พวกเขายึดมั่นอยู่ หรือที่เห็นได้บ่อยก็คือการที่บุคคลตีค่าหรือแปลความเหตุการณ์ เดียวกันแตกต่างกันไปจากแนวอุดมการที่พวกเขามี

6. ขณะที่ความคิดของคนนั้นจะเกิดขึ้นในบางช่วงภายในสมองของคนเรา แต่อุดมการ นั้นเกิดขึ้นและเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาวะภายนอกร่างกายมนุษย์ อุดมการจะข้องเกี่ยวและมี ผลต่อความคิดจำนวนมากของคน จนกลายเป็น "ความคิดกลุ่ม" ไป อุดมการจะนำไปสู่การ กระทำร่วม ช่วยให้ประชาชนมีการกระทำในลักษณะใดๆ แม้ว่าคนจำนวนหนึ่งอาจไม่ได้สนใจ ในเรื่องนั้นด้วยซ้ำไป อุดมการจึงเป็นเรื่องของความเชื่อที่สำคัญในความคิดของประชาชน ถ้า เราสามารถครอบงำอุดมการได้ เราก็จะสามารถครอบงำบุคลิกภาพและชีวิตของคนเหล่านั้นได้ อุดมการจึงกลายมาเป็นต้นเหตุอันสำคัญของการกระทำทางการเมือง

7. อุดมการมักจะกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการดำเนินการใดๆ ในสถานการณ์ที่ สังคมเกิดปัญหา มีการแบ่งกลุ่มแบ่งเหล่าอย่างรุนแรง มักจะมีผู้นำ หรือไม่กี่โหวหารชนที่อ้างว่า สามารถที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ ซึ่งผู้นำดังกล่าวจะสร้างความเชื่อให้ประชาชนยึดมั่นและ ช่วยกันขยายต่อกันไป ซึ่งก็ได้ผล เพราะประชาชนในขณะนั้นไม่มีอะไรเหลือพอที่จะให้พวกเขา ยึดอีกต่อไป

จอห์น พลาเมแนทซ์ (John Plamenatz) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องอุดมการไว้ในหนังสือ Ideology ของเขาไว้ดังนี้

อุดมการเป็นเรื่องที่เกิดจากสภาวะของสังคมเป็นเหตุ เริ่มจากความคิดที่เป็นแบบชาว บ้านก่อน จากนั้นจึงพัฒนาขึ้น มีการกำหนดศัพท์แสง มีความเป็นระบบมากขึ้นจนกลายมาเป็น ศาสตร์ที่มีผู้สามารถเข้าใจได้ไม่กี่คน และศาสตร์นี้จะเป็นเครื่องอธิบายลักษณะ ความเป็นมา ของสังคม

อุดมการ เป็นความเชื่อที่มีลักษณะชักจูงใจ สามารถอธิบาย ตัดสิน สนับสนุน บังคับให้ ความหวังแก่คนเรา ทำให้เข้าใจสังคมและแสดงพฤติกรรมต่างๆทางสังคมในลักษณะใดๆโดยไม่ จำเป็นต้องพิสูจน์ใดๆได้ว่าจริงหรือดี การชักจูงนี้ต้องอาศัยการอบรม การสอน สื่อมวลชน การให้ รางวัลและการลงโทษทางสังคม

การชักจูงถือเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของอุดมการ กฎเกณฑ์ทางสังคมในตัวของมันเอง
นั้นหาใช้อุดมการไม่ สิ่งที่ทำให้มันเป็นอุดมการคืออำนาจชักจูง

ดังนั้น อุดมการที่ทำให้เราต้องทำตามกฎเกณฑ์มักจะอยู่ในรูปที่ทำให้เราเข้าใจและยอมรับ
หรือนำไปปฏิบัติเอง

ความเชื่อหรือคำสั่งสอนบางอย่างอาจมีข้อแนะนำในการปฏิบัติให้เราทำหรือละเว้นการ
กระทำใดๆ สิ่งนี้ยังไม่ถือว่าเป็นอุดมการ แต่ถ้ามีการยกเหตุผลมาสนับสนุนให้คนเชื่อและยอมรับ
ไปปฏิบัติมาก ๆ ก็จัดว่าเป็นอุดมการ เพราะมีการจูงใจ

อุดมการต้องเป็นความเชื่อที่เราใช้กันบ่อยในแทบทุกโอกาส เกิดขึ้นจากการประพุดติ
ปฏิบัติของคนในสังคมเป็นพื้นฐาน ดังนั้นอุดมการทางสังคมจึงเป็นเครื่องอธิบายและเป็นหลัก
ยึดในการปฏิบัติของคนในสังคมนั้นๆ

สังคมหนึ่งๆอาจมีอุดมการหลายอุดมการ บางอุดมการสอดคล้องสัมพันธ์กัน บางอุดม
การขัดแย้งกัน และคนที่ใช้อุดมการก็อาจใช้อุดมการที่แตกต่างกันในโอกาสที่แตกต่างกัน ไม่จำเป็น
ว่าจะต้องยึดมั่นในอุดมการเดียวเสมอไป

ในตัวบุคคลแต่ละคนอาจจะมีอุดมการมากกว่าหนึ่งอุดมการก็ได้ ในฐานะที่เขาเป็น
สมาชิกของสังคม เขาอาจจะดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเป็นสมาชิกระดับบริหารของกรร
การการเมืองใดๆ ขณะเดียวกันเขาก็อาจเป็นนักบริหารในกิจการทางธุรกิจ หรืออาจเป็นสมาชิก
สหภาพแรงงาน ฯลฯ

แต่ละตำแหน่งต่างก็มีระบบความเชื่อหรืออุดมการเฉพาะอย่างที่เกิดขึ้นมา และใน
หลายๆส่วนที่เป็นองค์ประกอบของอุดมการเหล่านี้สอดคล้องต้องกันได้อย่างเหมาะสมเจาะจนเรา
ไม่เห็นข้อขัดแย้งปรากฏภายในตัวบุคคลนั้นๆ

สำหรับบางคน ระบบความเชื่อที่รับเอามานั้นมีความขัดแย้งกันเองซึ่งอาจทำให้บุคคลไม่
สามารถที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้เลยก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามต่างก็มีอุดมการกันทั้งนั้น
ในข้อเท็จจริง เราทุกคนต่างก็มีความเชื่อซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการที่เราเป็นสมาชิกส่วนหนึ่ง
ของกลุ่ม แต่ถ้าความเชื่อเหล่านั้นไม่เป็นที่ตระหนักหรือยอมรับเป็นแนวปฏิบัติของสมาชิกของ
กลุ่มอย่างกว้างขวางเพียงพอแล้ว เราก็ไม่สามารถเรียกความเชื่อเหล่านั้นได้ว่าเป็นอุดมการ

ในสังคมพหุนิยมนั้น มีอุดมการที่แตกต่างกันอยู่มากมาย และมักจะไม่มีอุดมการใดที่
เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นอุดมการที่เป็นทางการของสังคมเหล่านี้

กล่าวกันว่า สมาชิกของสังคมพหุนิยมสามารถที่จะเลือกอุดมการใดๆมาเป็นของตนเอง
ได้จากอุดมการที่มีอยู่หลากหลาย

ในความเป็นจริงนั้น เราต้องตระหนักให้ได้ว่าโดยปกติแล้วนั้น บุคคลไม่ได้เลือกอุดมการใดๆเลย แต่พวกเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาแต่เยาว์วัยจนเติบโตใหญ่อยู่ในกรอบของระบบความเชื่อนั้นๆโดยที่พวกเขาไม่มีโอกาสได้เลือกเลยด้วยซ้ำไป

กล่าวกันว่าในสังคมที่มีอิสระเสรีนั้น บุคคลสามารถที่จะเลือกอาชีพหรือดำรงตำแหน่งใดๆที่เขาพึงประสงค์ได้ คนจำนวนมากไม่ทราบว่ามีอุดมการอยู่หลากหลาย และเมื่อเขาทราบ เขาก็อาจเกิดความสับสน ไม่ใส่ใจและแม้แต่เพิกเฉยทางการเมืองไปเลยก็ได้

ในทางตรงข้าม จากความหลากหลายของอุดมการที่ปรากฏในสังคมเปิดยังมีแนวโน้มว่าจะยังผลให้อุดมการได้รับความสนใจน้อยลง ความขัดแย้งในตัวบุคคลก็หาได้เป็นเรื่องที่สำคัญมากเหมือนในสังคมที่มีอุดมการที่เป็นทางการอยู่อุดมการเดียวปรากฏอยู่และบุคคลพบว่าตนเองมีความขัดแย้งกับอุดมการหลักนั้น

หน้าที่ของอุดมการ

อุดมการหมายถึงกลุ่มของแนวคิดที่ประชาชนจำนวนหนึ่งยึดมั่น ช่วยให้คนสามารถตีค่าออกมาได้ว่าสิ่งใดมีค่า สิ่งใดไม่มี อะไรที่จะต้องรักษาไว้ อะไรที่จะต้องเปลี่ยนแปลง ขออย่าว่า อุดมการนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องมีเหตุผล พวกนาซีสร้างขบวนการขึ้นมาได้ด้วยการสร้างความเชื่อว่าพวกอารยันนั้นเป็นพวกที่มาจากเชื้อชาติที่สูงส่ง และทำให้กลายเป็นความเชื่อของสังคมได้

จึงเห็นได้ว่า ขณะที่ปรัชญาและทฤษฎีนั้นจะสัมพันธ์กับเรื่องของความรู้และความเข้าใจ แต่อุดมการนั้นกลับเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมและการเมือง

อุดมการจึงทำหน้าที่หลายประการดังต่อไปนี้

1. เป็นปัจจัยที่จะช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองและสถาบันทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ช่วยทำให้ประชาชนรู้จักระบอบการ ปกครองของตนเอง ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่นำมาบังคับใช้

2. สร้างความเป็นปึกแผ่นและระดมคน การที่คนมีความคิดความเชื่อร่วมกันนั้นสามารถที่จะเชื่อมโยงคนให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนได้เป็นอย่างดี อุดมการมีบทบาทในทำนองเดียวกัน ตัวอย่างเช่นอุดมการชาตินิยมที่สามารถนำเอาพลังต่างๆในสังคมมาหลอมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ การสร้างรัฐชาติจึงเกิดขึ้นในเวลาต่อมา

3. ภาวะผู้นำและการปลุกเร้ามวลชน อุดมการจะเป็นแรงกระตุ้นภายในให้บุคคลกระทำการใดๆได้ แต่จะเป็นการกระทำชนิดใด เพื่อเป้าหมายใดนั้นขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของแต่ละอุดมการด้วย อุดมการนั้นสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อการปลุกเร้ามวลชน

ได้ โดยเฉพาะในยามที่เกิดปัญหาทางสังคม คนที่ถ้อย มีแต่ความกังวลใจ หรือเมื่อสังคมถูกแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มๆ โดยแต่ละกลุ่มต่างพยายามที่จะจ้องหาประโยชน์จากกัน ในช่วงจังหวะนี้เองที่จะมีผู้นำ Demagogue หรือพวกโวยหารขึ้นมาปลุกเร้ามวลชนที่ไม่มีทางที่จะหันหน้าไปไหนได้อีก

4. การติดต่อสื่อสาร อุดมการเป็นกลุ่มของความเชื่อที่หมู่คนมีเหมือนกันนั้นจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารในระหว่างพวกเขาเองเป็นไปได้สะดวก อุดมการทำหน้าที่เป็นเสมือนภาษาเฉพาะ คำต่างๆที่นำมาใช้จะเป็นที่เข้าใจกันในหมู่คนร่วมอุดมการ

5. การแสดงออก อุดมการยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราแสดงออกซึ่งความต้องการ ความสนใจ ความหวัง ตลอดจนแรงผลักดันภายในของเราเองได้ แต่ละคนจึงมักจะภาคภูมิใจในอุดมการที่พวกเขาเชื่อมั่น และจะภาคภูมิใจในเพื่อนร่วมอุดมการเดียวกันด้วย โดยจะมองเสมือนว่าพวกเขาเป็นครอบครัวเดียวกัน

6. การวิพากษ์วิจารณ์และความเพ้อฝัน อุดมการมักจะแฝงการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอยู่ในตัวของมันเอง การวิพากษ์ต้องเผชิญกับความเชื่อที่ดำรงอยู่ และมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นๆเสีย ความเชื่อหลายประการที่ไม่สามารถทนทนต่อการตรวจสอบ จนต้องสลายไป ความเชื่อใหม่ก็จะเข้ามาแทนที่

7. อุดมการกับการกระทำทางการเมือง อุดมการสามารถที่จะทำให้คนออกมาเคลื่อนไหวร่วมกันได้ บางครั้งเป็นคนที่ทั้งชาติ บางครั้งก็เป็นเฉพาะกลุ่มคน ชนชั้น หรือพรรคการเมืองใดๆ

การเปรียบเทียบอุดมการ

อุดมการมีอยู่เป็นจำนวนมากด้วยกัน แต่ละอุดมการจะให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาของสังคมที่แตกต่างกันไป บางอุดมการอาจไม่เห็นความสำคัญกับประเด็นที่อีกอุดมการหนึ่งให้ความสำคัญก็ได้

เพื่อเป็นการเปรียบเทียบอุดมการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เราอาจแยกสังคมออกเป็น 5 ส่วนหลักๆคือ

1. ระบบความเชื่อ
2. ระบบสังคมประกิด
3. การจัดแบ่งและการเคลื่อนย้ายทางชนชั้นของสังคม
4. ระบบเศรษฐกิจ
5. ระบบการเมือง

ในการวิเคราะห์สังคมใดๆ รวมทั้งระบบความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมนั้น เราสามารถทำได้ด้วยการหาคำตอบจากคำถามที่เกี่ยวกับสถาบันและกระบวนการต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ซึ่งคำถามนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หนึ่ง สังคมควรจะดำเนินไปอย่างไร และสอง ในความเป็นจริงนั้นสังคมดำเนินไปเช่นไร

คำตอบต่อคำถามแรกจะช่วยให้เราทราบถึงระบบค่านิยม ส่วนคำตอบที่สองจะช่วยให้เราเห็นภาพของระบบสังคมที่ดำเนินอยู่

คำถามต่อไปนี้จะเป็คำถามที่จะช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์อุดมการณ์ใดๆ ได้เป็นอย่างดี และยังสามารถเปรียบเทียบอุดมการณ์ต่างๆ ได้อีกด้วย

1. ธรรมชาติของมนุษย์

- 1.1 ลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์มีอะไรบ้าง
- 1.2 ธรรมชาติของมนุษย์มีผลกระทบต่อระบบการเมืองบ้านใดบ้าง

2. กำเนิดสังคม การปกครองและรัฐ

- 2.1 สังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงพัฒนา
- 2.2 การปกครองและรัฐเกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงพัฒนา

3. พันธกรณีทางการเมือง (หน้าที่ ความรับผิดชอบ กฎหมาย)

- 3.1 ทำไมคนจึงต้องเชื่อฟังรัฐบาล
- 3.2 ทำไมคนจึงควรเชื่อฟังรัฐบาล หรือควรเชื่อฟังในทุกเรื่อง
- 3.3 การไม่เชื่อฟังจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตลอดไปหรือไม่
- 3.4 การปฏิวัติเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตลอดไปหรือไม่

4. อิสรภาพและเสรีภาพ (สิทธิ - ทัั้งในแง่เนื้อหาและกระบวนการ)

- 4.1 ชายและหญิงต่างมีเสรีภาพที่จะต่อต้านรัฐบาลหรือไม่
- 4.2 พวกเขาควรมีเสรีภาพในการต่อต้านรัฐบาลใหม่
- 4.3 สมมติว่า มีเสรีภาพบางอย่างที่เป็นที่ต้องการและเป็นเสรีภาพที่จำเป็น ท่านคิดว่าน่าจะเป็นในเรื่องใด ควรจะมีการจำกัดหรือไม่ หรือไม่ควรถัด ถ้าจะจำกัด ควรให้ใครเป็นผู้กำหนดขอบเขตดังกล่าว

5. ความเสมอภาค

- 5.1 โดยสภาพธรรมชาตินั้น มนุษย์มีความเสมอภาคในทุกประการหรือไม่
- 5.2 เขาควรจะเสมอภาคกันในทุกประการหรือไม่
- 5.3 สมมติว่ามีความเสมอภาคบางประการที่เป็นไปได้และเป็นที่ต้องการของคนท่านคิดว่าควรเป็นความเสมอภาคด้านใด ควรเป็นความเสมอภาคโดยเด็ดขาดหรือในเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น ถ้าอยู่ในเชิงเปรียบเทียบ จะมีมาตรการใดเป็นเครื่องวัด ใครจะเป็นผู้กำหนดมาตรการและใครเป็นผู้บังคับใช้มาตรการดังกล่าว

6. ชุมชน (ภาวะรภาพ)

- 6.1 ข้อผูกมัดในระหว่าง บังคับบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก่อนควรจะมีมีความสำคัญกว่าความปรารถนาส่วนตัวของบุคคลแต่ละคนหรือไม่
- 6.2 ถ้าเห็นว่าผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว ควรจะกระตุ้นกันอย่างไร ถ้าเห็นว่าส่วนตัวมาก่อนส่วนรวม ควรจะจัดการอย่างไร ใครเป็นผู้ตัดสินใจ

7. อำนาจ(อำนาจหน้าที่)

- 7.1 ควรหรือไม่ที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดๆไปกำหนด ชี้นำ หรือกำกับกระทำของผู้อื่น
- 7.2 ถ้าเห็นควร น่าจะอยู่ในรูปแบบใด ควรจะมีขอบเขตหรือไม่ ใครเป็นผู้กำหนดและกำหนดอย่างไร

8. ความยุติธรรม

- 8.1 เรามักจะเหมาเอาว่าความยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่มันคืออะไรกันแน่ เป็นความยุติธรรมของบุคคลหรือของสังคม
- 8.2 ใครเป็นผู้กำหนดลักษณะรูปแบบของความยุติธรรมว่าเป็นอย่างไร และใครเป็นผู้บังคับใช้

9. เป้าหมายของสังคมหรือรัฐบาล

- 9.1 สังคมหรือรัฐบาลเกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายอย่างไร
- 9.2 ใครเป็นผู้กำหนด และได้ใช้สถิติสัมปชัญญะแค่ไหนในการเลือกเอาเป้าหมายดังกล่าว

10. ลักษณะของโครงสร้างของรัฐบาล

10.1 รัฐบาลแบบใดที่ดีที่สุด หรือดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ ทำไม

10.2 พอลจะมีรูปแบบของรัฐบาลอื่นใดหรือไม่ที่จัดว่าดีในระดับใกล้เคียงกัน อะไรคือ
มาตรฐานที่ใช้ในการวัด ใครเป็นผู้กำหนด

เชิงอรรถ

¹ L.T. Sargent, *Contemporary Political Ideologies*, (Homewood, Ill.: The Dorsey Press,1975), P. 3.

² Roy C. Macridis, *Contemporary Political Ideologies*, (Cambridge, Mass.: Winthrop Publishers,Inc.,1980), pp. 2-4.

³ เฟิงอ้าง, หน้า 6 - 9.

⁴ อ้างแล้ว, หน้า 10 - 12.